

אמר רבי יצחק שתים כותבין – אמר ר' יצחק said: two may be written

OVERVIEW

שירטוט is the process where the parchment is scored or etched in straight parallel lines for the entire width of the column to be written. [This enables that the lines be written straight and neat.] The תלמוד ירושלמי states¹ that שירטוט is a requirement when writing תורה scrolls. ר' יצחק adds that even when writing three words (four words according to the מתניתא) of a פסוק, there is a requirement of שירטוט. The גמרא in מגילה states:² תוספות do not require שירטוט, however a מזוזה does require שירטוט.³ Our will discuss various aspects of שירטוט.

בעל הלכות גדולות פסק כרבי יצחק -

The ruled like ר' יצחק בה"ג; you may write (only) two words without שירטוט, but not three words -

ואף על גב דפליג אמתניתא דיודע היה שאינה עיקר -

And even though ר' יצחק ברייתא, which permits three words without שירטוט, nevertheless the בה"ג follows the ruling of the ר' יצחק אמורא against the תנא of the ברייתא, **for ר' יצחק knew that this ברייתא was not correctly transmitted**⁴.

ואומר רבינו תם וכן פירש רבינו יצחק בן אשר בשם רבינו אליהו -

And the ר"ת says and the ריב"א also expounded the same in the name of ר' אליהו, that this ruling requiring שירטוט, is valid only -

דדוקא שמתכוין לכתוב הפסוק לדרשה כי הכא -

When he specifically intends to write the פסוק for the purpose of interpreting it, like here in this case when ר' אביתר quoted the פסוק to interpret it in a תורה format; that it is referring to those תלמידים who come from בבל to study תורה -

אבל כשאדם שולח איגרת לחבירו מותר לכתוב לשון המקרא כדי לכתוב לשון צח -

¹ מגילה פ"א ה"ט דף יב, א

² יח, ב

³ ד"ה תפילין; תוס' there; הלכה למשה מסיני states that it is a ד"ה והלכתא וכו' רש"י.

⁴ See מהר"ץ חיות who states that we can realize that this ברייתא is not עיקר since when אביי responded in defense of ר' אביתר he said, 'just because ר' אביתר did not know of ר' יצחק's statement is he not a רבה?!' However ר' אביתר's lack of knowledge of this ברייתא. This proves that אביי was also aware that this ברייתא is not עיקר. In addition the מהר"ץ חיות adds that whenever the לשון of עי"ש is used, it indicates a ברייתא that was not taught in the major academies; וכי"ב.

However, when someone sends a personal letter to his friend it is permitted to (quote and) write a פסוק in order to write in an articulate syntax; this can be done even –

בלי שרטוט -

without scoring the paper/parchment.⁵

now presents a contradiction to this assumption.

מיהו בירושלמי פרק בתרא דמגילה משמע קצת דאסור -

However in the תלמוד ירושלמי in the last פרק of מגילה,⁶ there is somewhat of an indication that it is forbidden to write (part of) a פסוק even in a personal letter without שרטוט -

דקאמר התם מהו לכתוב תרתין תלת מילין מן פסוקא -

For it says there in the תלמוד ירושלמי: ‘What is the ruling; is one permitted to write two or three words from a פסוק without שרטוט?’

ומייתי רב מונא שלח כתב לרבי אושעיא בר שימי -

And the ירושלמי relates the following: ר' אושעיא בר רב מונא sent a letter to שימי, stating (presumably in the salutation):

ראשיתך מצער היה מאד ישגא אחריתך -

‘Your beginning may have been paltry; however your end will wax enormously great’⁷ -

משמע שלא היה כותב אלא לשם איגרת שלומים ולא לדרשה -

It seems that he was [not] writing this phrase [for any other purpose] only as a letter of personal greeting and he had no intent of writing this for a דרשה -

ואף על פי כן היה מקפיד שלא לכותבו כסדר -

And nevertheless he was scrupulous not to write the פסוק in its proper sequence. He changed the order of the פסוק, so as not to write a proper פסוק (of three words or more) without שרטוט. This would seem to contradict what the ר"ת and the ריב"א maintain.

responds:

ומיהו הרבה מביא שם שנראה שהיו כותבין לדרשה -

However the ירושלמי there relates about many others, who scrambled the פסוקים in their various letters where it appears they were writing it for the

⁵ See ‘Thinking it over’ # 1

⁶ דף כד, ב, ירושלמי, פרק ג' ה"ב

⁷ והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד (איוב ח, ז)

purpose of a ⁸דרשה -

דקאמר מר עוקבא שלח כתב לריש גלותא דהוה קאי ודמיך בזמרא -

For the ירושלמי relates that מר עוקבא sent a letter to the exilarch⁹ who would arise and go to bed with song -

פירוש כשהיה שוכב וקם היו מזמרין לפניו -

Meaning when he would lie down to sleep, and arise in the morning, they would sing for him. מר עוקבא disapproved of this conduct and sent him a letter reprimanding him, paraphrasing a פסוק:¹⁰

ישראל אל תשמח אל¹¹ גיל בעמים וכן הרבה מביא שם -

'Do not rejoice O Israel do not be happy amongst the nations'. And the ירושלמי also relates there many other similar instances.¹²

תוספות poses a question

ואם תאמר דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף לב, ב) ובפרק ב' דמגילה (דף יח, ב) -

And if you will say; that it states in פרק הקומץ רבה and in the second פרק of מסכת מגילה -

דתפילין אין צריכין שירטוט -

That the פרשיות of תפילין do not require שירטוט; but how can that be?!

והלא אפילו שלש או ארבע תיבות צריכין שרטוט -

For do not even three or four words¹³ require שרטוט?! How can those גמרות state that תפילין do not require שרטוט. There seems to be a contradiction between those גמרות and ר' אביתר.

תוספות answers:

ואומר רבינו תם דתפילין לא בעי שרטוט על כל שיטה ושיטה -

And the ר"ה says; that when those גמרות said that תפילין do not require שרטוט it meant that תפילין do not require שרטוט on every single line of the

⁸ Since the many other instances quoted in the ירושלמי were for the purposes of a דרשה, then perhaps we should revise the original assumption; that the case of מונא ר' where he wrote ר' ראשיתך וכו' may be not merely an אגרת שלומים but also a דרשה. However when it is purely an אגרת שלומים and no דרשה, then all will agree that it is permitted without שרטוט (see מהר"ף שי"ף). See מהרש"א הארוך for other interpretations.

⁹ The דוד המלך was the head of the Jewish community in בבל. The exilarchs, descended from דוד המלך, functioned virtually as Jewish kings under the Persian rulers in בזמן התלמוד and under the Islamic rulers in the period of the גאונים.

¹⁰ The actual פסוק reads: אל תשמח ישראל אל גיל בעמים (הושע ט, א).

¹¹ The גליון הש"ס notes in his gloss that in the ירושלמי the text reads: בעמים אל גיל; thereby avoiding the problem of מר עוקבא writing three words from the פסוק in order. However, the פסוק states בעמים with a 'כ"ף', while מר עוקבא wrote בעמים with a 'בי"ת'.

¹² That even for a דרשה one may write פסוקים without שירטוט, provided that the פסוקים are scrambled.

¹³ Depending whether we follow ר' אביתר or the ברייתא.

- (מזוזה as opposed to פרשיות)

אבל עושה שרטוט אחת למעלה וכותב תחתיו כמה שיטין¹⁴ -

However, he is required to make one line of שרטוט on the top of the page and he may write underneath this line of שרטוט many lines of the פרשיות של תפילין.

ואומר רבינו תם דאין לשרטט תפילין על כל שיטה ושיטה -

And furthermore says the ר"ת that one should not be משרטט תפילין on each line; not only is it not required, but it should not be done!

כדאמר עלה בירושלמי בפרק במה מדליקין כל הפטור מדבר ועושה נקרא הדיוט -

As the ירושלמי states¹⁵ in מדליקין concerning this type of issue; 'whoever is exempt from an obligation and nevertheless performs it, he is called a simpleton.' This will apply by תפילין as well. Since the גמרא says that תפילין do not require שירטוט (on every line), therefore one who is משרטט on every line is a simpleton and not conducting himself in a praiseworthy manner.¹⁶

תפילין for שירטוט will offer proof for his contention that there should be no תוספות.

וכן משמע בהקומץ רבה (שם דף לב,ב) דקאמר התם תפילין אין צריכין שרטוט -

And it is also indicated likewise in the previously quoted גמרא in מסכת מנחות in גמרא for the תפילין וס"ת that should not be done for שירטוט, פרק הקומץ רבה there states, that there is no requirement of שרטוט for תפילין -

ופריך מהא דתניא ספר תורה שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזות¹⁷ -

And the גמרא challenges this statement from that which we learnt in a בריתא; 'a תורה scroll that decayed or תפילין that decayed, we are not permitted to utilize their remains for מזוזות -

לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה -

Because we may not degrade an object which had a stricter level of holiness to an object which possesses a more lenient level of holiness'. The level of holiness possessed by a ספר תורה and תפילין is greater than that possessed by מזוזות¹⁸.

This concludes the בריתא quoted in the גמרא in מנחות. The גמרא there continues to present its question:

הא מורידין עושין והא מזוזה בעי שירטוט -

¹⁴ See the conclusion of this תוספות. This is to be understood that four lines of שירטוט are required; on the top, on the bottom, and on both sides of the עמוד. (See however אמ"ה # 193.) See 'Thinking it over' # 2.

¹⁵ דף ז,א [פ"א ה"ב].

¹⁶ See 'Thinking it over' # 3.

¹⁷ There remained enough from the original תורה or תפילין scroll to use it for a proper מזוזה.

¹⁸ This is presumably because there are more אזכרות (Hasem's names mentioned) in תפילין than in מזוזה.

'If however, it would be permitted to down grade קלה לקדושה חמורה לקדושה קלה **it would be permitted to utilize** the decayed ס"ת ותפילין; **but מזוזה requires שירטוט**; implying that we cannot use the ס"ת ותפילין since they do not have שירטוט and מזוזה requires שירטוט -

ומשני תנאי היא -

And the גמרא **answers** this question saying: that this law whether שירטוט is required by מזוזה or not **is an argument between תנאים**'.

This concludes the entire quote from the גמרא. תוספות will now conclude his proof that one is not תפילין ותפילין.

ומדלא משני הכא במאי עסקינן במשורטטין משמע דאין רגילות לשרטט כלל -

And since the גמרא chose **not to answer**, that **this case is discussing** a special situation that the ס"ת ותפילין happened to be משורטטין, they were scored. That is why the reason they cannot be used for מזוזה is, not because of שרטוט but rather, because אין מורידין וכו'. The fact that the גמרא chose not to give this answer **indicates that it is not customary at all to be שרטט -**

לא ספר תורה¹⁹ ולא תפילין והיינו משום דנקרא הדיוט -

neither a ס"ת nor תפילין and that is because he who would do it is called a הדיוט.²⁰

תפילין שירטוט is not done for תוספות makes a proviso to his previous statement that

ומיהו אם אין הסופר יכול לכתוב יפה בלא שרטוט -

However, if the scribe cannot write nicely without שרטוט; e.g. the lines will not be straight, etc.

צריך לשרטט על כל שיטה ושיטה משום זה אלי ואנוהו -

It is required that there be שרטוט for every line²¹ in order to fulfill the dictum based on the פסוק; **'this is my G-d and I will adorn him'**. We derive from this פסוק that it is an obligation to beautify the מצות.²²

תוספות presents a problem with the conclusion that ס"ת does not require שירטוט:

והא דאמר בפרק קמא דמגילה (דף טז,ב) דברי שלום ואמת -

And that which the גמרא **says in the first פרק of מגילה** concerning the

¹⁹ It would seem that the ר"ת does not accept the ruling of the ירושלמי (see 'Overview'), or he interprets it differently. See 'Thinking it over' # 4

²⁰ Therefore the גמרא did not want to answer עסקינן במשורטטין במאי הכא for it is a כלל שכיח כלל.

²¹ See 'Thinking it over' # 5.

²² It would seem from this that the original חיוב שירטוט stems from something other than זה אלי ואנוהו.

– פסוק in the מגילה²³ ‘**words of peace and truth**’, that this פסוק –

מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה -

Teaches us that מגילת אסתר requires שרטוט like the ‘truthfulness’ of the

תורה. The מגילה refers to itself as אמת וגו' דברי that it is comparable to the אמת of תורה. Just as the תורה requires שרטוט so too does the מגילה require שרטוט. This is in contradiction to what the ר"ת said previously that (ותפילין) ס"ת does not require שרטוט.

answers: תוספות

- אומר רבינו תם דלאו היינו ספר תורה דהא לא בעי שרטוט אלא היינו מזוזה -

The ר"ת says that אמיתה של תורה does not refer to a ס"ת, for a ס"ת does not require שרטוט as mentioned previously in this תוספות, rather אמיתה של תורה refers to a מזוזה, which does require שרטוט -

- וקרי ליה אמיתה של תורה על שם שיש בו שם יחוד מלכות שמים²⁴ -

And the גמרא refers to a מזוזה as אמיתה של תורה on account that in a מזוזה there is the unity of the heavenly kingdom. The מזוזה contains פרשת שמע which states: אמיתה של תורה is considered יחוד מלכות שמים ה' אלהינו ה' אחד.

וכן פירש רבינו חננאל -

And the ר"ת also explains the phrase אמיתה של תורה in the same manner,

will bring a support to this contention that אמיתה של תורה refers to מזוזה, not ס"ת. תוספות

- וכן נראה דאי בספר תורה כדפירש שם בקונטרס -

And this is the **apparent** interpretation, that it refers to מזוזה, not ס"ת, **for if** אמיתה של תורה would be referring to a ס"ת as רש"י **explains it there** in מס' פ"ק – מגילה, there would be a difficulty –

- הא דפסלינן התם בפרק ב' דמגילה (דף יט, א) אדיפתרא ושלא בדיו דאתיא כתיבה כתיבה -

That which we invalidate in the second פרק of מגילה, מסכת מגילה, if the מגילה was written on דיפתרא,²⁵ or it was written not with proper ink.²⁶ In these two instances the מגילה is פסול. The גמרא derives this פסול through a גזירה שוה –

מדכתיב (ירמיה לו) ואני כותב על הספר²⁷ בדיו -

Since it is written in ירמיה: ‘and I am writing on the ספר with ink; and in the מגילה it states ותכתוב אסתר, so we derive just as the כתיבה in ירמיה was בדיו על הספר

²³ אסתר ט, ל.

²⁴ This phrase speaks volumes!

²⁵ דיפתרא is the hide of an animal that was prepared with salt and flour only, but was lacking the final process of utilizing gall nuts (called עפצא).

²⁶ Ink that is not colored black is פסול.

²⁷ דוכסוסטוס גויל, or קלף refers to hide that was properly prepared (as opposed to דיפתרא) and is either קלף or גויל, not דוכסוסטוס.

so too must the מגילה be written בדיו הספר. This excludes דיפתרא and שלא בדיו. This concludes the quote from the גמרא in מגילה.

continues with his challenge to רש"י. If אמיתה של תורה refers to the ס"ת why is it necessary to derive the דין that דיפתרא ושלא בדיו is פסול by מגילה using a גז"ש from ירמיה

ואמאי לא ילפי מאמיתה של תורה -

Why do we not derive it from אמיתה של תורה of a ס"ת where we know that is פסול דיפתרא ושלא בדיו?!

ואי במזוזה מיירי ניחא דאם כן הייתי מצריך דוכסוסטוס²⁸ כמו במזוזה -

If however the term אמיתה של תורה refers to a מזוזה then it is understood why the גמרא chose to derive the פסול of דיפתרא ושלא בדיו using a גז"ש from ירמיה, as opposed to מזוזה; even though by מזוזה if it is written שלא דיפתרא ושלא בדיו, it is also פסול; **for if this were so** that we derive מגילה from מזוזה concerning the parchment on which it is to be written (thereby being פוסל) **then I would also require** that the מגילה be written on דוכסוסטוס **just as a מזוזה requires** דוכסוסטוס. We do not permit דוכסוסטוס for a מגילה; therefore we must derive the פסול of דיפתרא using the גז"ש from ירמיה.²⁹ According to רש"י, however, that אמיתה של תורה is a ס"ת, we could derive the פסול of דיפתרא from ס"ת since ס"ת does not require דוכסוסטוס but rather קלף, just like a מגילה. Therefore the גז"ש is superfluous.

presents an additional question:

והא דאמר במסכת סופרים (פרק א, הלכה א') אינו רשאי לכתוב אלא אם כן סרגל -

And that which is said in מסכת סופרים concerning a ס"ת it is not permitted to write a ס"ת unless he scored the parchment -

- ויריעה שאינה מסורגלת פסולה -

And a 'curtain' (segment) of parchment which is not scored is unfit for writing a ס"ת. This is in direct contradiction to what the ר"ת taught that a ס"ת does not require שרטוט, and in fact שרטוט should not be done.

responds; that in מסכת סופרים where he requires שרטוט -

היינו ד' שרטוטים מלמעלה ומלמטה ומצדדין -

That means only four שרטוטים; on top and on bottom and on both sides of the parchment; that is where שרטוט is required; not for every line.

²⁸ The entire hide of an animal is called גויל. It can be divided into two layers. The layer that is closest to the flesh of the animal is called דוכסוסטוס (as opposed to the layer closest to the hair which is called קלף). [In the text of our גמרות מנחות לב,א it reads the exact opposite, but in the טוש"ע, רמב"ם, it is defined as noted above.]

²⁹ The ש"ס teaches us that it must be a ספר, from which we derive two lessons; it must be קלף or גויל, not דוכסוסטוס and it cannot be דיפתרא.

concludes תוספות:

דוחק:

And this answer is **difficult** to accept. The simple reading of the text in מסכת סופרים would indicate that שרטוט is required on every line of the ס"ת. This contradicts the opinion of the ר"ת.

SUMMARY

The הלכה is that three words or more of תנ"ך require שרטוט on top (on bottom, and both sides?³⁰).

שרטוט is not required for a personal letter unless it is written for a דרשה. Scrambled פסוקים that do not contain three words in the proper order are permitted without שרטוט even when written לדרשה.

do not require שרטוט on each line; only on top, on bottom and both sides of the column being written. It is forbidden (!) to have שרטוט on each line for תפילין וס"ת (one who does so is called a הדיוט); unless the סופר requires it for neatness.

requires שרטוט on each line (הלמ"מ).

is written only מזוזה. דוכסוסטוס קלף or גויל on ס"ת, תפילין ומגילה דוכסוסטוס on.

is required for a מגילה since it says in דברי שלום ואמת, מגילת אסתר, it is required that it be של תורה . According to רש"י this refers to a ס"ת; according to תוספות it refers to מזוזה.

ירמיה from גז"ש כתיבה כתיבה We derive this with a מגילה for a פסול is דיפתרא . [This גז"ש also teaches us that דוכסוסטוס is פסול for a מגילה despite the fact that מגילה is compared to מזוזה by ואמת שלום ואמת.]

From סופרים it seems that ס"ת require שרטוט for each line.

THINKING IT OVER

1. Why should there be difference concerning שרטוט whether it is written for צחות הלשון³¹ or for דרשה?
2. How do we explain that we do not make שרטוט by תפילין וס"ת on every

³⁰ See מהר"ם שי"ף ד"ה בסה"ד.

³¹ See footnote # 5 and אמ"ה # 97.

line, but we are to make a שירטוט on top etc.?³²

3. How can we reconcile this statement of נקרא הדיוט ועושהו מדבר הפטור ועושהו נקרא הדיוט³³ with the expression והמחמיר תבוא עליו ברכה³⁴?

4. How did תוספות derive from the ברייתא concerning שבלו ותפילין ש"ת that we are not תפילין משרטט only³⁵ Perhaps we are not משרטט only, however תפילין ש"ת ותפילין ש"ת? משרטט we are. The גמרא was perhaps discussing only the תפילין aspect!

5. Concerning the question of using ש"ת ותפילין שבלו for מזוזה,³⁶ why did not the גמרא say that the סופר was משרטט in order to write neatly?³⁷

³² See footnote # 14 and אמ"ה # 123.

³³ See footnote # 16.

³⁴ See סוכ"ד אות כה.

³⁵ See footnote # 19.

³⁶ See footnote # 21.

³⁷ See גה"מ.